

ОЦІНКА ВПЛИВУ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ ЗАЛЕЖНО ВІД РІВНЯ ЇЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

© 2017 СКОРОБОГАТОВА Н. Є., ТКАЧ В. В.

УДК 24.01

Скоробогатова Н. Є., Ткач В. В. Оцінка впливу податкового навантаження на економіку країни залежно від рівня її економічного розвитку

Цілями статті є дослідження чутливості економічного розвитку країни до рівня податкового навантаження та розробка методичного підходу до оцінювання рівня взаємозалежності добробуту в країні та ступеня податкового навантаження. Доведено відсутність існування єдиного показника, який визначав би рівень податкового навантаження. Проведений факторний аналіз дозволив визначити основні чинники, що впливають на рівень податкового навантаження в країні. Запропоновано методичний підхід до оцінювання рівня податкового навантаження на економіку країни, заснований на кількісних та якісних показниках, що виражають витрати підприємств на ведення податкового обліку та сплату податків. За допомогою розробленої моделі здійснено оцінку ступеня впливу рівня податкового навантаження на економіку країни залежно від рівня її економічного розвитку та винайдено тенденцію: країни з добробутом вище середнього значно менше піддані впливу податкового навантаження. Основним напрямком подальших досліджень може бути вдосконалення методичних підходів до визначення факторів та ризиків, які впливають на податкову систему країни, а також пошук шляхів їх уникнення.

Ключові слова: податкове навантаження, податкова система, добробут населення, рівень економічного розвитку, економічна чутливість, економічний ризик, економічна модель.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Формул:** 2. **Бібл.:** 12.

Скоробогатова Наталія Євгенівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: nskorobogatova@ukr.net

Ткач Влада Віталіївна – студентка, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: vlada.ukraine@mail.ru

УДК 24.01

Скоробогатова Н. Е., Ткач В. В. Оценка влияния налоговой нагрузки на экономику страны в зависимости от уровня ее экономического развития

Цели статьи – исследование чувствительности экономического развития страны к уровню налоговой нагрузки и разработка методического подхода к оценке уровня взаимозависимости благосостояния в стране и степени налоговой нагрузки. Доказано отсутствие существования единого показателя, который определял бы уровень налоговой нагрузки. Проведенный факторный анализ позволил определить основные факторы, влияющие на уровень налоговой нагрузки в стране. Предложен методический подход к оценке уровня налоговой нагрузки на экономику страны, основанный на количественных и качественных показателях, выражающих расходы предприятий на ведение налогового учета и уплату налогов. С помощью разработанной модели осуществлена оценка степени влияния уровня налоговой нагрузки на экономику страны в зависимости от уровня ее экономического развития и обнаружена тенденция: страны с благосостоянием выше среднего значительно меньше подвержены влиянию налоговой нагрузки. Основным направлением дальнейших исследований может быть совершенствование методических подходов к определению факторов и рисков, влияющих на налоговую систему страны, а также поиск путей их предотвращения.

Ключевые слова: налоговая нагрузка, налоговая система, благосостояние населения, уровень экономического развития, экономическая чувствительность, экономический риск, экономическая модель.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Формул:** 2. **Библ.:** 12.

Скоробогатова Наталья Евгеньевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международной экономики, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: nskorobogatova@ukr.net

Ткач Влада Витальевна – студентка, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: vlada.ukraine@mail.ru

UDC 24.01

Skorobogatova N. Ye., Tkach V. V. Evaluating the Impact of the Tax Burden on the Economy of Country Depending on the Level of its Economic Development

The article is aimed at exploring the sensitivity of the economic development of country towards the level of the tax burden and developing a methodological approach to evaluation of the level of interdependence of well-being in the country and the extent of the tax burden. Absence of a single indicator which would determine the level of the tax burden has been proved. The carried out factor analysis provided to determine the main factors impacting the level of the tax burden in the country. A methodical approach to evaluating the level of the tax burden on the country's economy, based on the quantitative and the qualitative indicators expressing the costs of enterprises for the tax accounting and taxes, has been proposed. Using a developed model, extent of impact of the level of the tax burden on the economy of country depending on the level of its economic development has been evaluated and the following tendency has been identified: the countries with above-average well-being are significantly less susceptible to the impact of tax burden. The basic direction for future research can be improving the methodical approaches to determining the factors and risks impacting the tax system of country, as well as finding ways to prevent them.

Keywords: tax burden, tax system, welfare of population, level of economic development, economic sensitivity, economic risk, the economic model.

Fig.: 3. **Tbl.:** 3. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 12.

Skorobogatova Natalia Ye. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: nskorobogatova@ukr.net

Tkach Vlada V. – Student, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute» (37 Peremohy Ave., Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: vlada.ukraine@mail.ru

У більшості сучасних країн державний бюджет формується за рахунок податкової системи. Кошти, стягнені у вигляді податків з населення, забезпечують існування держави. За їх рахунок формуються та мобілізуються фінансові ресурси держави, відбувається перерозподіл доходів населення, забезпечується обороноздатність країни, підтримується правопорядок і регулюються економічні відносини в державі, тобто наявність податкової системи країни є безумовною необхідністю для забезпечення її існування як єдиної інституційної системи. З іншого боку, необґрунтований розмір податків наносить безповоротні втрати для держави. Це відбувається, насамперед, через те, що після включення податків до собівартості продукції збільшуються ціни товарів для покупців, що призводить до скорочення обсягів попиту та зменшення прибутку виробників. Як наслідок, знижується рівень добробуту і в населення, і в товаровиробників. Водночас, держава втрачає суму податкових надходжень, яку можна було б стягнути з учасників господарського процесу через скорочення товарообігу та поширення в країні тіньової економіки. Такий неоднозначний вплив податкового навантаження на економіку держави та діяльність всіх економічних суб'єктів, що діють в її межах, обумовлює актуальність нашого дослідження.

Як свідчать результати наукових досліджень фахівців з питань оподаткування, не існує єдиного ідеального механізму стягнення податків, що сприяв би найбільшому економічному зростанню будь-якої держави. Кожна країна має власну систему оподаткування, та однакові її зміни різним чином впливають на рівень економічного розвитку країни.

Багато вчених-економістів, як вітчизняних, так і зарубіжних, досліджували питання впливу податкового навантаження на добробут населення, на ефективність діяльності підприємств, на обсяг державних надходжень та на економіку країни в цілому. Наприклад, американський економіст Едвард Кларк (*E. H. Clarke*) [1, с. 18] розглядав податок як платіж, який виплачує населення, керуючись індивідуальним вибором і оцінкою характеру діяльності держави. Тобто, благополуччя платників податків залежить від їх власного рішення і зростає при прийнятті рішення добровільно платити податок.

Американський економіст Артур Лаффер (*A. B. Laffer*) [2, с. 11] винайшов залежність між податковими надходженнями до державного бюджету та ставкою податку. Він вважає, що існує певна межа на рівні 40–50% від доходів платників податків, до якої підвищення ставки податку приводило б до збільшення надходжень в державний бюджет. Якщо стягувати більший відсоток доходів, то зникає підприємницька ініціатива та стимули розширення виробництва. Як наслідок, збільшення податкового навантаження після певної межі нестиме за собою значні втрати з боку держави.

В основі теорії «суспільного договору» Себастьяна де Претра де Вобана (*Sébastien Le Prestre de Vauban*) і Шарля-Луї де Монтеск'є (*Charles-Louis de Montesquieu*) [3, с. 128–132] покладено твердження, що податок – це договір між державою та громадянами. Громадянин має певні потреби (в охороні власної та майнової безпеки,

у захисті, внутрішньому порядку і спокої в країні), а держава їх задовольняє, за що отримує кошти у вигляді податків. Вигоду при цьому отримують обидві сторони. Італійський економіст Франческо Саверіо Нітті (*Francesco Saverio Nitti*) продовжив розвивати дану теорію, доповнивши її тезою, що податки негативно впливають на виробництво: якщо спостерігається зниження рівня споживання і виробництва, то необхідно зменшити або взагалі скасувати податкові стягнення [4, с. 354].

Англійський економіст Джон Мейнард Кейнс (*John Maynard Keynes*) у «Загальній теорії зайнятості, відсотка і грошей» [5, с. 216] підкреслював те, що оптимальна і правильно підібрана фіскальна політика може сприяти економічному зростанню, підвищенню зайнятості, може стимулювати збільшення обсягів споживання і розширення виробництва. Він був прихильником прогресивного оподаткування доходів і вважав, що кошти, відкладені на збереження, необхідно вилучати за допомогою податків.

У «Трактаті про податки і збори» Вільям Петті (*William Petty*) [6, с. 12] розмірковував про те, як знизити невдоволення населення через введення податків до мінімуму. Він писав, що «яким би великим не був податок, якщо він накладається на всіх пропорційно, ніхто не втрачає через це ніякого багатства. Більш за все люди дратує обкладання їх більш високим податком, ніж їхніх сусідів». У своєму дослідженні він розглядав проблему використання державою податків на невизначені цілі, що обурює населення ще більше.

Серед українських вчених, які досліджували проблеми оподаткування, найбільш відзначився Іван Франко. У праці «Сила податкова Галичини» [7, с. 139] він усвідомлює всю важливість податкових зборів для перерозподілу багатства серед різних верств населення, але постійно наголошує на тому, як страждає народ від занадто високих податків. Як наслідок, від надмірних непрямих податків трудове населення опинилося в тяжкому економічному становищі, що особливо проявилось у часи життя дослідника.

Аналізуючи різні системи оподаткування, український вчений-економіст М. І. Турган-Барановський [8, с. 421–422] виступає категорично проти прогресивного прибуткового податку. Він вважав, що на покриття витрат держави на підтримку обороноздатності країни необхідно використовувати позики, тобто добровільне внесення коштів, що не вимагають від приватних осіб приносити в жертву свої майнові інтереси.

Російський вчений К. Ф. Шмельов [9, с. 17] вважав податкове навантаження тягарем, який держава покладає на населення. Він аналізував види витрат, які слід враховувати при розрахунку податкового навантаження: «слід враховувати не тільки витрати на сплату податків і управління ними, які несуть на собі публічні органи, а також ті витрати, які здійснюють платники в цілях сплати податків».

Розглядаючи думки різних вчених-економістів, можна дійти висновку, що українські та російські дослідники в більшості випадків наголошували на негативних наслідках збільшення податкового навантаження. У ро-

ботах західних і американських вчених простежується теза, що оподаткування є обов'язковим елементом економіки будь-якої країни і, правильно ним управляючи, можна сприяти значному економічному зростанню.

Хоча і не існує єдиного способу розраховувати рівень податкового навантаження в країні, деякі сучасні вчені-економісти мають свою думку з цього приводу. Наприклад, французькі вчені з економічного інституту Молінарі провели дослідження, в рамках якого визначили реальне податкове навантаження, вважаючи його тим податковим тягарем, який несе кожен працюючий житель даної країни. Таким чином, реальний податковий тягар вони запропонували розраховувати як співвідношення соціальних виплат, податку на доходи та ПДВ до повного заробітку співробітника. Причому, ті країни, в яких даний показник перевищує 50%, вони вважають представниками країн з високим податковим навантаженням [10]. Тобто простежується мікроекономічний підхід до визначення рівня податкового навантаження.

Такі вітчизняні вчені, як Грабар Я. О., Лукпанова Ж. О. та Улаков Н. С. пропонують оцінювати податкове навантаження як відсоток, який складають податкові збори у ВВП країни. Перевищення даного показника за 40%, на їх думку, свідчить про високе податкове навантаження. У даному випадку науковці використовують макроекономічний підхід, визначаючи рівень податкового навантаження на рівні країни, а не окремих платників податку. Російський економіст Тюріна Ю. Г. дотримується аналогічної думки, вважаючи підвищення цього показника позитивною тенденцією. Факторами, які впливають на податкове навантаження, вона вважає чисельність зайнятого населення, середньомісячну заробітну плату і ставку податку на доходи фізичних осіб [11, с. 37].

Таким чином, аналіз результатів існуючих досліджень щодо визначення рівня податкового навантаження та його впливу на економіку країни не дав єдиного підходу. Основним недоліком наявних підходів є врахування лише кількісних показників, які базуються на обсягах податків, сплачених фізичними особами із власних доходів, та їх частку у ВВП країни. Вважаємо доречним розширити межі аналізу факторів, що впливають на ступінь податкового навантаження в країні, враховуючи рівень її економічного розвитку. Зокрема, вважаємо, що залежно від рівня розвитку країни визначається різний ступінь чутливості до зміни податкового навантаження. Основним показником, що визначає рівень розвитку країни, пропонуємо вважати валовий національний продукт на душу населення, оскільки даний показник враховує й обсяги виробленого національного продукту, і ступінь щільності населення аналізованої країни.

За методикою Світового Банку, всі країни поділяються на чотири групи: країни з низьким, нижче середнього, вище середнього і високим рівнем доходу [12]. Відповідно до даного поділу країн було досліджено вплив податкового навантаження на кожну з даних груп (на прикладі типових представників кожної груп). Для визначення ступеня впливу податкового навантаження на добробут країни запропоновано використовувати ін-

дикатор податкового навантаження, обчислений на підставі таких показників:

- ★ *кількість податків* – загальна кількість податків, які сплачують підприємства, у тому числі електронні податки;
- ★ *сумарні податкові надходження* – сума податків, сплачених підприємствами до бюджетів усіх рівнів як відсоток від ВВП. Податкові надходження належать до обов'язкових трансфертів центрального уряду для громадських цілей.
- ★ *сумарна податкова ставка* – сума ставок податків і обов'язкових відрахувань, які сплачують підприємства як частку від комерційного прибутку;
- ★ *час на підготовку та сплату податків* – час, визначений кількістю годин на рік, необхідний для підготовки і сплати (або утримання) трьох основних видів податків: податку на прибуток, податку на додану вартість або податку з продажів, а також податку на робочу силу, включаючи податки на заробітну плату і внески на соціальне забезпечення.

Вихідні дані для обчислення рівня податкового навантаження у країні наведено у *табл. 1 – табл. 3* за 2005, 2010 і 2015 рр. відповідно.

Отже, інтегральний рівень податкового навантаження в країні пропонується визначати за формулою:

$$I_u = Q_t^N + \sum T^N + R_t^N + H_t^N, \quad (1)$$

де Q_t^N – кількість податків; $\sum T^N$ – сумарна податкова ставка; R_t^N – податкові надходження в державного бюджету; H_t^N – час, витрачений на підготовку звітності та сплату податків.

Оскільки складові показника податкового навантаження мають різні одиниці виміру, шляхом нормування їх необхідно привести до безрозмірного вигляду:

$$Z = \frac{x_i - \bar{x}}{\delta}, \quad (2)$$

де Z – нормоване значення відповідного показника; x_i – значення показника для кожної країни в натуральному виразі; \bar{x} – середнє значення відповідного показника; δ – стандартне відхилення індивідуальних оцінок вибірки від середнього.

Графічне зображення отриманих результатів обчислень рівня податкового навантаження порівняно з обсягом ВВП на душу населення протягом 2005–2015 рр. для аналізованих країн, що входять до чотирьох груп, відповідно до класифікації Світового Банку, наведено на *рис. 1 – рис. 3*.

Проаналізувавши отримані результати, можна простежити тенденцію до більшої наближеності показника інтегрального рівня податкового навантаження до нуля зі збільшенням ВВП на душу населення досліджуваних країн. Дана тенденція свідчить про меншу чутливість до змін податкової системи більш розвинених країн. Винайдену залежність доцільно враховувати при впровадженні економічних реформ у менш розвинених країнах, тому що їх вплив може виявитися

Таблиця 1

Показники за 2005 р. для чотирьох груп країн

Країна	Дохід країни	Кількість податків	Сумарна податкова ставка, %	Податкові надходження до державного бюджету (% від ВВП)	Час на підготовку і сплату податків, год.	ВВП на душу населення (дол. США)
Бенін	Низький дохід	55	72,1	13,81	270	587,1
Центрально-Африканська Республіка		66	65,7	6,21	504	332,9
Сенегал		59	50,3	16,12	696	772,7
Танзанія		47	43,8	11,74	172	446,2
Болівія	Нижче середнього	42	80	16,22	1 080	1046,4
Кот-д'Івуар		67	53,4	13,88	270	942,2
Нігерія		36	23,5	2,87	862	804,0
Україна		147	57,3	17,12	2 079	1828,7
Бразилія	Вище середнього	7	42,2	16,53	1 586	4730,7
Колумбія		70	83,7	11,26	456	3386,0
Екваторіальна Гвінея		46	47,1	9,15	492	13129,6
Антигуа і Барбуда	Високий дохід	45	51,5	16,90	184	12079,9
Австралія		13	52,1	24,85	107	33983,0
Данія		10	33,3	33,06	135	48816,8
Ірландія		9	25,4	25,18	76	50815,6
Норвегія		4	41,1	28,20	87	66775,4
Сінгапур		5	26,2	11,61	49	29869,9
Швейцарія		20	28,8	9,38	63	54797,5
США		6	27,3	10,64	195	44307,9

Таблиця 2

Показники за 2010 р. для чотирьох груп країн

Країна	Дохід країни	Кількість податків	Сумарна податкова ставка, %	Податкові надходження до державного бюджету (% від ВВП)	Час на підготовку і сплату податків, год.	ВВП на душу населення (дол. США)
1	2	3	4	5	6	7
Бенін	Низький дохід	55	62,7	15,53	270	733,0
Центрально-Африканська Республіка		54	203,8	9,06	504	446,8
Сенегал		59	45,5	18,65	666	998,1
Танзанія		48	44,4	12,06	172	708,5
Болівія	Нижче середнього	42	80	16,96	1 080	1981,2
Кот-д'Івуар		65	50,2	14,33	270	1236,1
Нігерія		36	24,1	2,27	722	2315,0
Україна		135	55,5	15,52	651	2974,0
Бразилія	Вище середнього	6	40,7	14,19	1 586	11121,4
Колумбія		21	80,3	12,12	208	6250,7
Екваторіальна Гвінея		46	47,1	18,77	492	17441,1
Антигуа і Барбуда	Високий дохід	57	51	18,80	207	13017,3
Австралія		11	47,6	20,60	109	51845,7
Данія		10	28,1	32,96	135	57647,7

1	2	3	4	5	6	7
Ірландія		9	25,8	22,00	76	48260,7
Норвегія		4	40,7	26,86	87	87646,3
Сінгапур		6	23,4	12,97	86	46569,7
Швейцарія		19	28,8	9,63	63	74277,1
США		7	27,9	8,61	112	48374,1

Таблиця 3

Показники за 2015 р. для чотирьох груп країн

Країна	Дохід країни	Кількість податків	Сумарна податкова ставка, %	Податкові надходження до державного бюджету (% від ВВП)	Час на підготовку і сплату податків, год.	ВВП на душу населення (дол. США)
Бенін	Низький дохід	57	57,4	15,40	270	779,1
Центрально-Африканська Республіка		56	73,3	9,39	483	306,8
Сенегал		58	47,3	19,20	620	910,8
Танзанія		49	43,9	12,00	183	864,9
Болівія	Нижче середнього	42	83,7	27,00	1 025	3095,4
Кот-д'Івуар		63	51,9	15,30	272	1398,7
Нігерія		59	33,3	6,10	908	2640,3
Україна		5	52,2	28,10	346	2115,0
Бразилія	Вище середнього	10	68,1	34,40	2 600	8538,6
Колумбія		11	69,7	16,10	239	6056,1
Екваторіальна Гвінея		46	47,1	1,70	492	11120,9
Антигуа і Барбуда	Високий дохід	57	41,9	18,57	207	14128,9
Австралія		11	47,6	25,80	105	56327,7
Данія		10	24,5	50,80	130	52002,2
Ірландія		9	26,0	30,80	82	51289,7
Норвегія		4	39,5	43,60	83	74734,6
Сінгапур		6	18,0	14,20	84	52888,7
Швейцарія		19	28,8	39,80	63	80214,7
США		11	43,9	26,90	175	55836,8

набагато сильнішим за очікуваний. Водночас, країни з вищої дохідної групи найчастіше мають від'ємне значення показника податкового навантаження, що свідчить про те, що велика кількість податків, їх середня ставка та час на підготовку та сплату податків негативно впливають на добробут країни в цілому.

Аналізуючи фінансово-економічні показники України, можна простежити такі тенденції. Протягом аналізованого періоду відбувалися стрімкі зміни в обсязі ВВП, причому у 2010 р. він був більшим у 1,5 разу в порівнянні з 2005 р., що пов'язано з виходом України з кризи 2008–2009 рр.; а різко спадати ВВП почав з 2013 р., майже досягши у 2015 р. рівня 2005 р., що пов'язано з військовими діями на сході України. Кількість податків різко зменшилася за досліджуваний період. Так, якщо у 2010 р. скасували 12 податків, то у

2015 р., порівняно з 2005 р., їх стало менше на 142. Це вплинуло на час, необхідний для підготовки та сплати податків, якого у 2015 р. необхідно було у 6 разів менше, ніж у 2005 р. Проте це не сильно вплинуло на відсоток від комерційного прибутку, який сплачують підприємства у вигляді податків. Цей показник за досліджуваний період знизився лише на 5%. Надходження до державного бюджету від податків у вигляді відсотка від ВВП змінювалися нестабільно, але із загальною тенденцією до зростання.

Хоча Україна у 2015 р. потерпала від нестабільної політичної ситуації, розрахований інтегральний рівень податкового навантаження вказував на певну економічну стабільність в Україні та її нечутливість до змін податкової системи, що є нетиповим для нашої країни та пояснюється наявністю інших зовнішньоекономічних факторів, які впливають на розрахований показник.

Рис. 1. Залежність між рівнем податкового навантаження та ВВП, 2005 р.

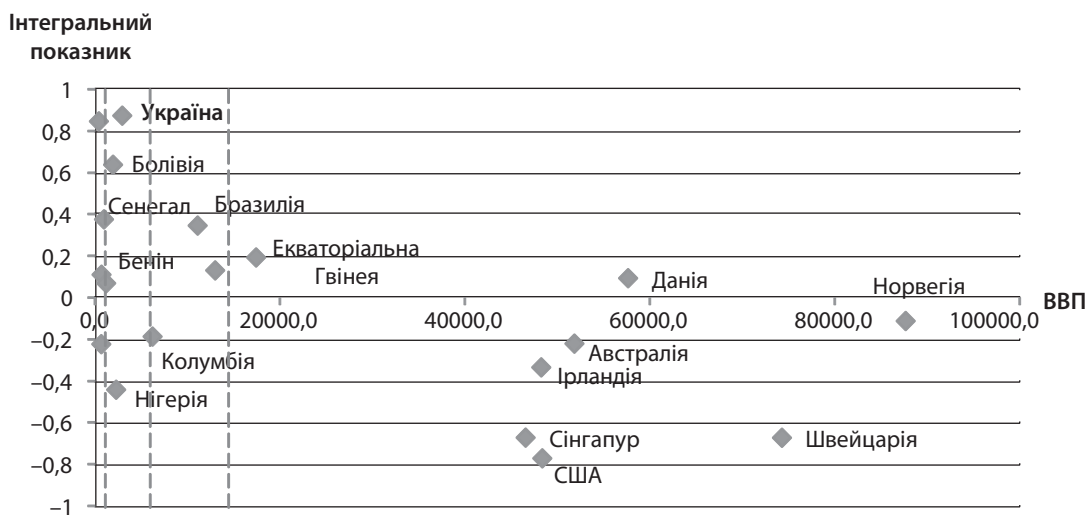

Рис. 2. Залежність між рівнем податкового навантаження та ВВП, 2010 р.

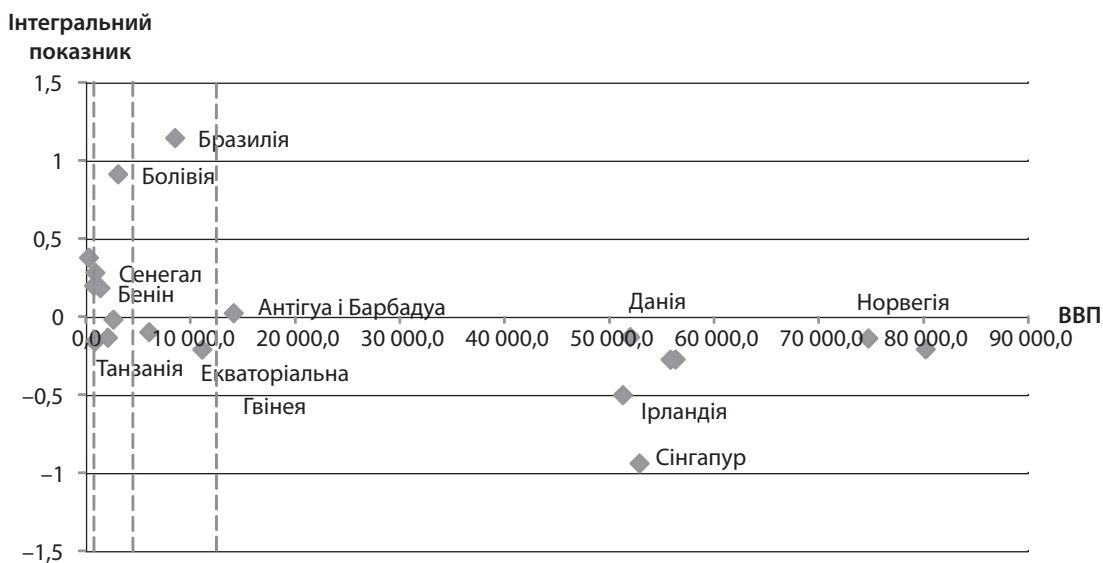

Рис. 3. Залежність між рівнем податкового навантаження та ВВП, 2015 р.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено відсутність єдиного підходу до визначення значення та впливу податків на економічний розвиток країни та добробут всіх економічних суб'єктів. Доведено, що протягом історичного розвитку суспільства змінювалися і наукові підходи до ролі податків у забезпеченні державного устрою.

Запропоновано методичний підхід до оцінювання ступеня податкового навантаження, заснований на врахуванні кількості, сумарної ставки та обсягу податків, які сплачують господарюючі суб'єкти, та часі, необхідному для ведення податкового обліку, складання податкової звітності та сплати податків, і врахуванні рівня економічного розвитку країни. За допомогою розробленої моделі здійснено оцінку ступеня впливу рівня податкового навантаження в країні залежно від рівня її економічного розвитку та винайдено тенденцію: країни з добробутом вище середнього значно менше піддані впливу рівня податкового навантаження.

Практичне значення запропонованої моделі полягає в можливості формування податкової системи країни на основі її збалансованого розвитку. Подальших досліджень потребує розробка та вдосконалення методичних підходів до аналізу ризиків та інших факторів, що впливають на податкову систему в країнах світу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Clarke E. H.** Multi-part pricing of public goods. *Public Choice*. 1971. Vol. 11. P. 17–33.
2. **Laffer A. B.** The Ellipse: An Explication of the Laffer Curve in a Two-Factor Model // In: *The financial analyst's guide to fiscal policy*. N. Y., 1986. P. 1–35.
3. **Бржеский Н. К.** Податная реформа. Французские теории XVIII столетия. СПб: Типо-Литография А. М. Вольфа, 1888. 216 с.
4. **Нитти Ф. С.** Основные начала финансовой науки. М.: М. и С. Сабашниковы, 1904. 624 с.
5. **Кейнс Дж. М.** Общая теория занятости, процента и денег. М.: Прогрес, 1978. 321 с.
6. **Петти У.** Трактат о налогах и сборах // Антология экономической классики. М.: Эконом, 1993. С. 5–78.
7. **Франко І.** Зібрання творів: у 50 т. Т. 44, кн. 1. Київ: Наук. думка, 1984. 865 с.
8. **Туган-Барановський М. І.** Основи політичної економії. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 628 с.
9. **Шмелев К. Ф.** Проблема тяжести обложения // Налоговое бремя в СССР и иностранных государствах. М.: Финансовое издательство НКФ СССР, 1928. С. 7–47.
10. **Philippe C., Rogers J., Marques N.** Fardeau social et fiscal de l'employé moyen au sein de l'UE. 6ème edition // Institut économique Molinari. 2015. URL: <http://www.institutmolinari.org/fardeau-social-et-fiscal-de-l,2157.html>
11. **Тюрин Ю. Г.** Влияние налога на доходы физических лиц на уровень жизни населения // Экономика: вчера, сегодня, завтра. Ногинск: АНАЛИТИКА РОДИС, 2012. С. 31–51.
12. World Bank Country and Lending Groups: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>

REFERENCES

- Brzheskiy, N. K. *Podatnaya reforma. Frantsuzskiy teoriy XVIII stoletiya* [Tax reform. The French theory of the eighteenth century]. St. Petersburg: Tipo-Litografiya A. M. Volfa, 1888.
- Clarke, E. H. "Multi-part pricing of public goods". *Public Choice*. Vol. 11 (1971): 17-33.
- Franko, I. *Zibrannia tvoriv: u 50 t.* [Collected works in 50 volumes]. Vol. 44, Book 1. Kyiv: Naukova dumka, 1984.
- Keyns, Dzh. M. *Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg* [The General theory of employment, interest and money]. Moscow: Progres, 1978.
- Laffer, A. B. "The Ellipse: An Explication of the Laffer Curve in a Two-Factor Model". In *The financial analyst's guide to fiscal policy*, 1-35. New York, 1986.
- Nitti, F. S. *Osnovnyye nachala finansovoy nauki* [The foundations of financial science]. Moscow: M. i S. Sabashnikovy, 1904.
- Petti, U. "Traktat o nalogakh i sborakh" [Treatise on taxes and fees]. In *Antologiya ekonomicheskoy klassiki*, 5-78. Moscow: Ekonom, 1993.
- Philippe, C., Rogers, J., and Marques, N. "Fardeau social et fiscal de l'employé moyen au sein de l'UE". <http://www.institutmolinari.org/fardeau-social-et-fiscal-de-l,2157.html>
- Shmelev, K. F. "Problema tyazhesti oblozheniya" [The problem of gravity taxation]. In *Nalogovoye bremya v SSSR i inostrannykh gosudarstvakh*, 7-47. Moscow: Finansovoye izdatelstvo NKF SSSR, 1928.
- Tuhan-Baranovskiy, M. I. *Osnovy politychnoy ekonomii* [Principles of political economy]. Lviv: LNU im. Ivana Franka, 2003.
- Tiurina, Yu. G. "Vliyaniye naloga na dokhody fizicheskikh lits na uroven zhizni naseleniya" [The impact of the tax to incomes of physical persons on the standard of living of the population]. In *Ekonomika: vchera, segodnya, zavtra*, 31-51. Nогinsk: ANALITIKA RODIS, 2012.
- World Bank Country and Lending Groups. <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>